

Végh Ferenc ny. vezérezredes:

NEMZETKÖZI SZAKIRODALMI SZEMLE

A KATONAI STRATÉGIA TERVEZÉSÉNEK OKTATÁSA A FELSŐVEZETŐ-KÉPZÉSBEN

G. K. Cunningham: *Designing Effective Military Strategies under Uncertainty. Parameters, Vol. 50, 2020/2, 51–60. <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=parameters> (Letöltés időpontja: 2020. 09. 15.)*

A tanulmány szerzője dr. G. K. Cunningham, az Egyesült Államok Szárazföldi Vezérkari Akadémiáján az Egyesített Szárazföldi Erők professzora. Fő kutatási területe a szárazföldi erők, a műveleti tervezés és az expedíciós hadviselés, emellett vezetéselméleti, hadművészeti és hadtörténelmi témákban publikál.

Tanulmányában azt vizsgálja, hogy a katonai parancsnokoknak és törzseknek miként kell beépíteniük tevékenységükbe a műveleti tervezés azon alapelveit, amelyekkel kezelni tudják azokat a rosszindulatú, rosszul strukturált problémákat, amelyekkel találkozhatnak. A cikk a hadszíntéri stratégia kidolgozásán keresztül vizsgálja a nemzetközi biztonsági környezet bizonytalansági tényezőit és a tervezési módszertan felhasználásának lehetőségeit. Figyelembe veszi a katonai stratégia alkalmazásával járó problémákat és kihívásokat, és azt ajánlja: a professzionális katonai képzéssel foglalkozó összhaderónemi parancsnokok és törzsek fogjanak össze, hogy megfeleljenek ezeknek a kihívásoknak, és eredményeiket hasznosítsák a Védelmi Minisztérium vezérkari akadémiai és a felsőfokú haderónemi tanfolyamai.

Trendek és intelmek. A 21. század katonai műveleti környezetében a társadalmi, politikai, gazdasági, történelmi és földrajzi tényezők összetett, folyamatosan alkalmazkodó, nyitott rendszereket alkotnak. A hadviselés során a szemben álló felek egyszerre főszerelők és ellenségek, erőszakos és pusztító tevékenységekben vesznek részt, együttműködésük spektruma az együttéléstől a halálos konfliktusokig terjed. A nemzetállamok állandó versenyhelyzetben vannak az együttműködés, háborús küszöb alatti és fegyveres konfliktus körülményei közepe.

Ebben a helyzetben lehetetlen évtizedekre előre megtervezni a műveleti környezetet. A hírszerzés prognózisai, elismerve a munka hipotetikus jellegét, továbbra is tervezési szükségletet képeznek, mert előre látják a jövőbeli műveleti környezetet, még ha az bizonytalan is. A Nemzeti Hírszerzési Tanács (National Intelligence Council – NIC) szerint 2035-re a következő világméretű trendek és kulcsfontosságú fejlemények várhatók: a technológiai fejlődés gyors globalizációja; a fejlett országokban, Oroszországban és Kínában a munkaerő-kínálat csökkenése, a szegényebb, fejlődő országokban a munkaerő-kínálat növekedése; a globális gazdaságok beszűkülésével párhuzamosan a termelékenység csökkenése. A nagyhatalmak nemzeti érdekeinek egymástól való eltérése miatt egyre nő a terrorfenyegetettség; a törekeny államokban továbbra is instabilitás várható; szélesebb körű lesz a halálos, nagy hatótávolságú fegyverrendszerek rendelkezésre állása, valamint a környezetszennyezés fokozódó traumája rombolja a társadalmakat és növeli a konfliktusok kockázatát. Ennek megfelelően a második világháború utáni megszokott rend bonyolultabbá válhat és messzebbre mutató intézkedések várhatók, az erőszak pedig a gazdasági potenciál és a hatalom

megszerzésének elsődleges eszközévé válik. Az ilyen módon elért győzelmek rövid távúak lehetnek, mivel az állami és a nem állami szereplők számára az állandóan változó 21. századi nemzetközi környezetben nehéz lesz megőrizni az irányítást.

A nem kormányzati előrejelzések is gyakran homályosak. A Világgazdasági Fórum szerint az Egyesült Államok globális fölénye csökkenni fog, helyette a hatalom korlátozott számú versenytársak közt fog megoszlani. A legtöbb nemzetállam a következő évtizedekben is ki fog tartani, ám ez egyre nehezebb lesz a nagyvárosok és a nemzetközi gazdasági hatalom birtokosai számának növekedése miatt.

Ellentmondásból lehetőség. A stratégiai tervezőknek is meg kell fontolniuk ezeket az előrejelzéseket, és beépíteni azokat a tervezésbe annak érdekében, hogy eredményes legyen a katonai műveletek és a nemzeti stratégia összekapcsolása, és a stratégia hatékonyan segítse a nemzetpolitikai célok elérését. A katonai stratégia erőszakkal vagy fenyegetéssel változtatja meg a stratégiai környezetet annak érdekében, hogy összhangba kerüljön a politikai szándékkal.

Az adatközpontú hírszerzés elemzéséből azonban egyre nehezebb lesz következtetéseket levonni, mivel a hálózati csomópontok sokfélesége és a közöttük fennálló lehetséges további kapcsolatok exponenciálisan növekedni fognak szokatlan (vagy akár ismeretlen) fizikai környezetben, viselkedésmódok vagy működési viszonyok között. A jövőbeli körülmények értékelése valószínűleg nem lesz könnyű.

Ezenkívül a katonai parancsnokok és a törzsek előtt álló kihívások köre olyan rendkívüli eseményekre is kiterjed, amelyekben a hagyományos harcokban alkalmazott katonai erő kevésbé számít. A modern fegyveres erőknek a hadviseléshez szükséges megnövekedett logisztikai képességei békeidőben humanitárius segítségnyújtásra, katasztrófaelhárításra és válságok enyhítésére is alkalmasak. Földrengés, szökőár, hurrikán, árvíz és tűzvész idején gyakran bevetik a fegyveres erőket, mert logisztikai erőforrásaik miatt azonnal képesek mérsékelní a veszélyeket és a szenvedést. Sok esetben a katonák kedvelt szállítóeszköze, a nehézhelikopter az egyetlen elérhető eszköz a nagyarányú természeti katasztrófák helyszínein történő segítségnyújtáshoz és ellátáshoz, ott, ahol már nem létezik infrastruktúra és közmű sem. Ezeket a váratlan eseményeket is ugyanolyan energiával és pontossággal kell előre jelezni és megtervezni, mint a hadműveleteket.

Veszélyes vonzerő. A stratégiai gondolkodásra gyakran tekintenek úgy, mint stratégiai szintű eredmények vagy tevékenységek elvont tükröződésére. Thuküdidésztől Mao Ce-tungig sokan szószólói ennek a gondolatnak. A nagystratégiára történő túlzott összpontosítás, bármennyire tűnik csupán elméletinek és filozófiaiinak, veszélyes lehet a katonai parancsnokok és a törzsek számára. A nagystratégia mindig a tartós nemzeti érdekek megvalósítására összpontosít, és amellett, hogy nehéz definiálni, nem mindig hasznos vagy megvalósítható. Sőt, az amerikai doktrínában nem is szerepel a nemzetbiztonság és a katonai műveletek működőképes koncepciói közt. A nemzeti stratégia a tartós, hosszú távú nemzeti érdekek és értékek legmagasabb szintű koncepciója, ideértve a társadalmi és kulturális kérdésekhez kapcsolódókat is. A nemzeti stratégia tehát a „stratégiák stratégiája”, amely tükrözi a nemzet uralkodó, átfogó jövőképét. Az amerikai elnök nemzetbiztonsági stratégiája a politikai iránymutatások kihirdetése általános nemzeti stratégiaként. A nehézségek akkor merülnek fel, amikor a nemzeti stratégiát meg akarják valósítani. Túl széles a skála, túl nagy a választék. Viszonylag könnyű azonosítani a fő ellenfeleket, de sokkal nehezebb a gyakorlati tervek és parancsok kidolgozása az ellenfél befolyásának csökkentésére, elrettentésére vagy legyőzésére. A 2017. évi nemzetbiztonsági stratégia például a kormányzat egészében 99 kiemelt intézkedést sorol fel. Ezeket azonban nem hasonlítják össze egymással, és egyik sem

kötődik erőforrás-megszorításokhoz vagy működési megvalósíthatóságához. A nemzetbiztonsági stratégia sokat foglalkozik az eredményekkel és a stratégiai célokkal, de keveset az erőforrások elosztásával, a költségvetési korlátozásokkal vagy a fenyegetésekkel szembeni katonai erőfeszítésekkel. Törekvés, kevés konkrét tervezési útmutatással.

Gyakorlatiasság a tervezésben. Bármennyire is csábító a nagystratégia tudományos szempontból, a katonai parancsnokok és a törzsek számára nem elegendő csupán az elméletek és a magasztos stratégiai koncepciók ismerete. A műveleti tervezés hasznos ugyan a gyakorlati célok megvalósításához, ám a szükséges követelmények meghatározása gyakran bonyolult feladat. A stratégiai útmutatást sokszor még megszerezni is nehéz, nemhogy megérteni. Ezenkívül pszichológiai, kulturális és szerkezeti szempontból is nehéz kommunikálni, mert a polgári és a katonai területek jelentősen eltérnek egymástól. A műveleti környezet kialakítása összetett és bonyolult feladat, amely szinte minden esetben multikulturális értelmezést igényel; a helyzet gyakran összetett és zavaros, ráadásul gyorsan változik.

Az ifjabb Arthur F. Lykke katonai stratégiai modellje – amely a nemzetbiztonságot egy háromlábú széklével szemlélteti, amelyben a széklábak (a katonai célok, a stratégiai módszerek és a rendelkezésre álló erőforrások) egyensúlya biztosítja a katonai célok elérését – időtálló, a megértést jól szolgáló modell, és a jelenlegi tervezésben is követendő minta. Persze vannak kritikussai, de a módszer lényegében már beépült az amerikai doktrínába. Amikor a szék kibillen az egyensúlyából, akkor valószínűleg a katonai stratégia is kudarcra van ítélve.

A politika azonban gyakran hiányolja a Lykke-modellből a stratégia megvalósításának módját, illetve eszközeit – vagyis azokat az elemeket, amelyek a gyakorlatban is használhatóak. Ez azért van, mert a nemzeti stratégia sajnos kizárólag csak a (katonai) célokra összpontosít. A katonai stratégia viszont koherens, és bele van építve a kockázat. Nehéz úgy megtartani a nemzeti és a katonai stratégia közötti összefüggést, ha a megfelelő nemzeti útmutatás vagy irányítás nem része a tervezési modellnek – ez a helyzet pedig a kockázatfelmérést is akadályozza. A nemzeti stratégia kihívásait súlyosbítja a katonai erők és képességek korlátozása. Azok a megközelítések, amelyek mereven ragaszkodnak az előre kijelölt földrajzi hadszínterekhez, vagy amelyek a globális funkciókat egyesítik, nem megfelelőek az olyan ellenfelekkel szemben, akik tetszőleges időben, ügyesen egyesítik és vegyítik katonai és nem katonai erőiket.

Ennek az időszzerű kihívásnak a teljesítése érdekében a *globális integráció* fogalmát bevették a 2016. évi nemzeti katonai stratégiába, és két évvel később tervezési elvként beolgozták az egyesített stratégiai tervezési rendszerről szóló utasításba.

Követendő út. A hadászati tervezési módszertan alkalmas arra, hogy a nemzeti stratégia politikai iránymutatását összekapcsolja a katonai stratégia irányelveivel. A tervezési folyamat a stratégiai utasítás megértésével kezdődik. Ezt a lépést azonban általában nagyon nehéz megtenni, tekintettel a nemzeti és a katonai stratégia közötti különbségre. A kapcsolódás azonban nélkülözhetetlen, ha a katonai tervezésnek olyan céljai vannak, amelyek elérik azokat a politikai célkitűzéseket, amelyeket a nemzeti érdekek fenntartásának szükségessége megkövetel az ellenfelekkel szemben. E cél elérése érdekében a parancsnokoknak és a törzseknek a hadászati tervezés során a katonai stratégia megfogalmazásakor a helyzet magaslatán kell állniuk. Ennek érdekében a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének irányelveiben (OPMEP) szabványosítja a nemzeti és hadszíntéri szintű stratégia oktatását a felsőfokú tanulmányokat végző – elsősorban alezredesi, ezredesi rendfokozatban lévő – katonák, a külföldi tisztek és a stratégiai szinten dolgozó amerikai civilek számára, különös tekintettel a közös műveletekre. Az OPMEP a katonai szakma oktatási eredménye-

ként megköveteli, hogy a vezérkari akadémiák végzős hallgatóit „olyan stratégiai gondolkodású vezetőkké vagy stratégákká képezzék, akik a hadjáratok és műveletek során képesek végrehajtani és magukévá tenni a stratégiát”.

A szerző néhány releváns javaslatot tesz arra vonatkozóan, hogyan illeszthető a művelti tervezés és alkalmazás a képzési program tantervébe.

Először is azt hangsúlyozza, hogy minden katonai-szakmai oktatási intézménynek meg kell vizsgálnia, hogy valóban teljesíti-e az elnök által a felsőfokú tanintézetekre vonatkozó kitűzött célokat. Úgy tűnik, hogy a skála e követelmények teljesítésétől a nemzeti politika mint nagystratégia teoretikus szemléletű megismeréséig terjed. Az OPMEP egyértelműen kifejezi, hogy ezek a követelmények a szövetségi törvények tételei, nem pedig preferenciák, és nemcsak a nemzetbiztonsági stratégiát tartalmazzák, hanem „a háború minden szintjén történő tervezést, beleértve a hadszíntéri stratégiát és hadjáratokat, az összhaderőnemi tervezési folyamatokat és rendszereket, az összhaderőnemi interaktív és többnemzeti képességeket, valamint ezek együttes alkalmazását”.

Másodsor, a közös katonai oktatásnak ki kell aknáznia és meg kell erősítenie a meglévő szövetségeken és koalíciókon alapuló kapcsolatokat. Az OPMEP rámutat arra, hogy a külföldi hallgatók az USA magas szintű professzionális katonai oktatásának kedvezményezettjei, s ez a politika összhangban áll Tami Davis Biddle ajánlásával, aki szerint „különösen a katonai hallgatóknak legyen meg minden lehetőségük arra, hogy megtanulják mások szemüvegén keresztül látni a világot. A kulturális tudatosság és kifejezőkészség politikai és stratégiai kulskompetencia”. Az ilyen kiszélesedő többnemzeti perspektívák is segítik az operatív környezet kialakítását.

Harmadszor, a közös tervezéshez kapcsolódó tanterveknek magukba kell foglalniuk a globális integrációt és be kell vonniuk az intézeteket és a multinacionális partnereket is. A technológiai újítások, a gazdasági globalizáció és a világméretű társadalmi változások olyan mértékben változtatják meg a geostratégiai környezetet, hogy a pusztán regionális tervezés nem biztosítja a globális döntéshozatalt és a problémamegoldást. A közös tervezés során valamennyi hadszíntéren és funkcióban a holisztikus szemléletű megközelítést kell alkalmazni, amely az erők minden elemét beépíti a tervekbe és a rendeletekbe, parancsokba, amelyek eredendően tükrözik a közös, az interaktív és a többnemzeti jeleget.

Negyedszer, a rést, amelyen keresztül a vezérkari akadémiák látják a közös tervezési folyamatot, jelentősen bővíteni kell. A tervezési doktrína felsorolja a közös tervezés alapelveit, de csak felületesen említi ugyanezt a közös műveletekre vonatkozóan. Vita folyik arról, hogy miként lehetne a fontos művelti alapelveket összekapcsolni a közös tervezés alapelveivel. A doktrínát a helyes elvek és koncepciók megfogalmazása, a kritikai gondolkodás támogatása és a kreatív megoldások keresése helyett a kötött fogalmi merevség jellemzi. Az operatív tervezést stratégiai elgondolásként fogalmazták meg, egy intellektuális keretrendszerként, amelynek célja a parancsnokok és a törzsek számára az információ és hírszerzési adatok gyors szintetizálása kaotikus, időben korlátozott körülmények között. E rendszeren belül próbálják vizualizálni, miként bontakozik ki egy közös művelet, és hogyan kell konszenzust teremteni a parancsnokok elgondolásának támogatása érdekében. Az operatív tervezés négy fő alkotóelemének átfogó fogalmi lefedettsége egyetlen grafikára és egy kilenclépcsős cselekvési ellenőrző listára csökkent. A felsőfokú katonai tanintézetek tanterveinek ellensúlyozniuk kell ezt a hibás doktrínát és sürgetniük kell annak helyesbítését.

Átfogó kockázat. Az Egyesült Államoknak innovatív és átfogó katonai hadszíntéri és funkcionális stratégiákat kell elfogadnia. Ezeknek tükrözniük kell a széles körben kidolgozott, alaposan összehangolt művelettervezést, amely kihasználja a meglévő szövetségeket

és koalíciókat, kiépíti a partnerségi viszonyt és támogatja a globális integrációt. A hivatásos katonáknak meg kell változniuk, hogy elfogadják korunk bizonytalan légkörének bonyolult és kockázatos mivoltát, hogy támaszkodni tudjanak az alkalmazkodóképességükre és felkarolják az innovációt.

Az oktatóknak, különösen azoknak, akik a tanfolyamok megszervezéséért és a tantervek kidolgozásáért felelősek, erre a szükségletre kevésbé strukturált, inkább holisztikus tanítási módszertannal kell választ adniuk. Amennyiben a közös katonai szakoktatás komolyan veszi az adaptív, innovatív, káosz-toleráns vezetők fejlesztését, akik „képesek a háború gyorsaságával párhuzamosan fejlődni”, akkor a kurzusok létrehozásakor és a tantervek fejlesztésekor le kell tudniuk modellezni azt a kreativitást és vizsgálati módszertant, amelyet elvárunk. Az ilyen szakemberek oktatása érdekében az akadémiai oktatóknak nem csupán a tervezetek és a szabályzatok megformázásával kell foglalkozniuk, hanem megfelelő keretet kell kialakítaniuk mind a stratégiai tervezési folyamathoz, mind az egyes tényleges válságok vagy események nemzetközi stratégiai körülményeinek vizsgálatához. Egy ilyen szempontrendszernek ösztönöznie kell a legmagasabb szintű vezérkari akadémiaikat és iskolákat, amelyeket felhatalmaztak arra, hogy a stratégiára és a hadjáratok oktatására összpontosítsanak.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK TRANSZATLANTI KAPCSOLATAIRÓL

John R. Deni: The United States and the Transatlantic Relationship. Parameters, Summer 2020, Volume 50, Number 2. <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=parameters> (Letöltés időpontja: 2020. 09. 15.)

A cikk írója dr. John R. Deni kutatóprofesszor (Egyesült Államok Szárazföldi Vezérkari Akadémiája, Stratégiai Tanulmányok Intézete), adjunktus (Amerikai Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Iskolája), háromkötetes szerző (amerikai és európai biztonsági tanulmányok).

Az USA számára létfontosságú az Európához fűződő kapcsolat az áruk és szolgáltatások transzatlanti kereskedelmének nagysága és köre, a közös értékek (a demokrácia és a jogállamiság iránti elkötelezettség), valamint a transzatlanti térségen belüli és azon kívüli közös geopolitikai érdekeltségek okán. 2020-ban azonban az európai biztonsági környezet instabilabbá vált, amelyhez számos tényező is hozzájárult. Deni professzor jelen tanulmányában azokat a dinamikákat járja körül, amelyeken Amerika transzatlanti kapcsolatainak jövőbeni alakulása múlik. A folyamatos északkelet-európai orosz katonai provokációk, Moszkva erőfeszítései a demokrácia és a kormányközi intézmények aláásására, az Iszlám Állam külföldi harcosainak tevékenységei, Kína egyre agresszívabb magatartása a távközlés terén, valamint az Afrikából és a Közel-Keletről érkező bevándorlók hulláma azonban egyre jobban veszélyeztetik Európa stabilitását és biztonságát – és így Amerika létfontosságú érdekeit is. E kihívásokat felnagyítja a COVID-19 világjárvány által generált gazdasági katasztrófa, amely nagy valószínűséggel a legsúlyosabb globális visszaesés a nagy gazdasági világválság óta.

A cikk azt tárja fel, hogy mit hozhatnak ezek a kihívások a transzatlanti biztonság szempontjából az elkövetkezendő 2–4 évben.

Javuló biztonsági helyzet. Bizonyos tekintetben Európa az elmúlt két évben biztonsági szempontból stabilabbá vált a 2014–2016 közötti időszakhoz képest, különösen az Európát érintő legsúlyosabb biztonsági fenyegetések (nevezetesen az orosz agresszió és a nemzetközi terrorizmus) terén. Ez a javuló biztonsági helyzet többnyire két kulcsfontosságú tényező eredménye volt. Először is, a legtöbb NATO-tagállam egy sor költségvetési, védelmi, ké-

szenléti és modernizációs kezdeményezést hajtott végre. Másodsor, Franciaország, Olaszország, Németország, Belgium és más államok megerősítették biztonsági helyzetüket: jelentősen javították a hírszerzési adatok gyűjtését és megosztását, szigorították a terrorizmus elleni törvényeket és a határellenőrzéseket, megerősítették a közösségi alapú megfigyelési és jelentéstételi hálózatokat, és több támogatást fordítottak a hazai rendészeti és a terrorizmus elleni küzdelem egyéb képességeinek fejlesztésére.

Tartós bizonytalanság. E javulás ellenére azonban számos fenyegetés teszi kihívásokkal telivé a biztonságot Európában. A legfontosabb ezek közül az Európában és a régióban zajló orosz provokáció. Az orosz katonai erők nyíltan támogatják a kelet-ukrajnai szeparatistákat, ami eddig legalább tizenháromezer halálos áldozattal járt, és kétmillió menekülttel árasztotta el Lengyelországot és a szomszédos országokat.

A sorrendben ezt követő fenyegetést a kis léptékű terrortámadások jelentik. A nagyszabású támadások megelőzésében elért relatív siker – és ennek megfelelően az Európában a terrorizmus által okozott halálesetek számának csökkenése – ellenére továbbra is fennáll a magányos akciók kockázata.

Emellett a közelmúltban kevésbé akut – de nem kevesebb veszélyt rejtő – kihívások is felmerültek Európában. A legfontosabb ezek közül Kína növekvő befolyása. Az európaiak egyre jobban aggódnak amiatt, hogy kínai tech vállalatok távközlési hálózati infrastruktúrát vásárolnak fel, illetve építenek ki Európában. Egy 2017-ben életbe lépett kínai törvény alapján a Huaweihez hasonló társaságok arra kényszeríthetők, hogy a kínai kormány fegyvereként működjenek az európai biztonság kárára (a törvény szerint a kínai intézmények és polgárok kötelezhetők arra, hogy nemzetbiztonsági kutatásokat támogassanak). Nő az európaiak aggodalma a szenzitív technológiákba és kritikus infrastruktúrákba történő kínai beruházások miatt is. Ez utóbbiak a legdrasztikusabban Dél-Európában vannak jelen, ahol több ország adósságcsökkentés címén privatizálta a korábban állami tulajdonban lévő eszközöket. Az európai uniós beruházások átvilágításának egyre szigorúbb szabályai rövid távon korlátozhatják az új kínai gyakorlatot, ám ez továbbra is kihívás marad Európa számára.

Az európai közgazdászok és más szakértők aggodalmuknak adtak hangot Kína azon törekvései miatt is, hogy következetesen ellopják az üzleti titkokat gazdasági előnyök és a kínai hadsereg általi felhasználás érdekében. A kínai állam által irányított gazdasági kémkedés és a szellemi tulajdon eltulajdonítása gyakran közvetlen katonai fejlesztéseket szolgál.

Végül, a migráció a biztonság és a stabilitás újabb tartós kihívásaként jelentkezik a mai Európában. A 2010-es évek közepe óta drasztikusan csökkent az Európában menedékjogot kérő háborús menekültek és gazdasági migránsok száma. Ennek ellenére valószínűtlen, hogy az Európával szomszédos vagy annak közelében fekvő térségekből való kivándorlás megszűnik, mivel Szíria, Irak és Líbia, valamint a Szaharától délre fekvő Afrika nagy része instabillnak mondható. A migráció társadalmi-gazdasági hatásának kezelése és a bevándorlók további beáramlása Európa-szerte jelentős terhet ró a szociális jóléti hálóra, a biztonságra, a hírszerzésre és számos kormányzati intézményre.

Rövid távú mozgatórugók. A fenti fenyegetések alakulása nagymértékben függ az európai biztonság és stabilitás kulcsfontosságú mozgatórugóitól, elsősorban a COVID-19 világjárvány okozta gazdasági lassulástól. A globális gazdasági aktivitás visszaesése azzal fenyeget, hogy a nagy gazdasági világválság után ez lesz a legsúlyosabb krízis. A válság mélyülése jelentős hatást gyakorolhat egész Európában a pénzügyi stabilitásra – így a védelmi költségvetésekre is –, és tovább növelheti a pénzügyi szempontból leginkább kiszolgáltatott európai államok adósságát. 2021-ben ugyan még visszatérhet a lendületes gazdasági növe-

kedés, de sok múlik a kormányok reagálásán, és azon, hogy milyen gyorsan lehet vakcinát kifejleszteni a vírus újbóli megjelenésének megakadályozása érdekében.

A második mozgatórugó Moszkva stratégiája, amely a transzatlanti kapcsolatok aláadására, Európa politikai destabilizálására, valamint Oroszország közvetlen szomszédjai feletti dominanciájára irányul, ami azon alapul, hogy Oroszország tartósan összemossa a területvédelmet a biztonsággal. A bizonytalanság szüntelen érzése továbbra is ösztönzi a külkapcsolatok „mindent visz” stratégiai megközelítését.

A harmadik mozgatórugó Amerikának Európához fűződő kapcsolata a biztonság és a kereskedelem terén. Trump elnöknek vegyes tapasztalatai vannak a NATO-val, annak ellenére, hogy a NATO 2019. decemberi Londonban tartott vezetői értekezletén támogatásáról biztosította a Szövetséget, és a nevével fémjelzett nemzetbiztonsági stratégiában a NATO felbecsülhetetlen előnyként szerepel. Az értesülések szerint az elnök kifejezte azon óhaját, hogy az Egyesült Államok lépjen ki a NATO-ból, de egyúttal meg volt győződve arról is, hogy ez nem fog bekövetkezni. A kereskedelem vonatkozásában az elnök az EU-t az USA „ellenségévé” nyilvánította, beszüntetve az európai integráció évtizedek óta tartó kétpárti támogatását, és azzal fenyegetőzött, hogy vámokat vet ki az európai termékek széles körére.

Amennyiben Trump elnököt megválasztják a második ciklusra, figyelembe véve külpolitikájának tendenciáit és cselekvésképtelenségét, elképzelhető, hogy elmélyíti az Európával folytatott kereskedelmi vitát és megszünteti az Egyesült Államok NATO-tagságát. A Kongresszus annyira aggódik ez utóbbi miatt, hogy 2019-ben megszavazta a kivonásra szánt pénzeszközök felhasználásának tiltását. Az Egyesült Államok alkotmányában nincs olyan rendelkezés, ami a szerződések visszavonásáról szól, és nem világos, hogy a Kongresszus intézkedései elegendőek-e ehhez.

Az Európával folytatott totális kereskedelmi háború aláadásná Amerika legfontosabb gazdasági kapcsolatait, gyengítené Európa bizonytalan költségvetési helyzetét, és súlyosbítaná a transzatlanti tehermegosztási egyensúlyhiányt. A NATO elhagyása rontaná a Szövetség fennmaradó tagjai közötti kölcsönös védelmi elkötelezettség hitelességét. A romló gazdasági és biztonsági környezet miatt egyes európai államok valószínűleg fedezeti stratégiákba kezdenének Oroszországgal és Kínával, ami Moszkva és Peking számára megnyitná az ajtót, hogy sokkal komolyabb befolyást gyakorolhassanak Európára.

A negyedik legfontosabb rövid távú mozgatórugó a Brexit. Az Egyesült Királyságnak az EU-ból való kilépésről szóló 2016-os döntése hatására máris csökkent a brit gazdasági teljesítmény és a háztartások vásárlóereje. Ezek a változások végső soron az állami adóbevételek megcsappanását eredményezik, ami valószínűleg a katonai kiadásokra is hatással lesz, mivel London majd megpróbálja megvédeni a szociális jóléti programokat, ugyanúgy, mint ahogy azt a nagy gazdasági világválság idején is tette. A Brexit okozta kár nagysága csak lassan fog kibontakozni, amikor az Egyesült Királyság és az EU leülnek tárgyalni a Brexit utáni kapcsolatokról. Ettől függetlenül a történelem valószínűsíthető, hogy a csökkentett katonai erő és képesség hatására Nagy-Britannia átfogalmazza stratégiai kilátásait és a haderő külföldön való alkalmazására való hajlandóságát.

Eközben a kontinensen a német vezetés kérdése az ötödik legfontosabb rövid távú, biztonságot fenyegető tényező. Angela Merkel 15 éves kormányzása során nem sok hajlandóságot mutatott arra, hogy vezesse Európa kül- és biztonságpolitikáját. Merkel csak akkor avatkozott érdemi módon az eseményekbe, amikor a válságok teljesen elhatalmasodtak – a szír polgárháború és az ebből fakadó migrációs válság idején, Oroszország megfélemlítő politikája és szomszédai irányában megnyilvánuló agressziója láttán, vagy Líbia egyre súlyos-

bodó polgárháborúja kapcsán. Amennyiben Merkel kitölti hivatali idejét 2021 végéig, akkor Németország valószínűleg a pálya szélén marad, vonakodván attól, hogy Európa gazdasági nagyhatalmaként az azzal járó tekintélyt és befolyást gyakorolja.

Az európai biztonság hatodik és egyben utolsó rövid távú mozgatórugója Franciaország folyamatos gazdasági reformtörekvése. Emmanuel Macront – a politika viszonylagos újoncát – 2017 közepén választották meg elnöknek a francia gazdaság nagymértékű felrázásának ígéretével. Az elnök azóta is küzd a megvalósítással, amit külsős szakértők és közgazdászok már régóta a francia gazdasági modell alapvető, strukturális hibájaként tartanak számon. A gazdaság drasztikusabb bővítéséhez elengedhetetlenül szükségesek a reformok, amelyek növelik az állami adóbevételeket, és lehetővé teszik Franciaország számára, hogy teljesítse saját ambiciózus nemzetbiztonsági stratégiáját, még akkor is, ha a terrorizmus elleni küzdelem céljából belföldön tízezer katonát vet be.

Alternatívák Európa jövőképeit illetően. Az Egyesült Államok Európával kapcsolatos nagystratégiájában régóta szerepel annak megakadályozása, hogy egyetlen, protekcionista hatalom uralja a kontinenst. Washington ezzel együtt olyan európai partnerségre vágyik, ami képes és hajlandó megvédeni a közös érdekeket és értékeket. E célok elérése a következő 2–4 évben kudarcba fulladhat, függően az írás korábbi részében bemutatott különféle hajtóerőktől.

A cikk ezt követően két forgatókönyvet állít fel az elkövetkezendő 2–4 évre. A legjobb forgatókönyv szerint:

1. Oroszország belátja, hogy a szomszédai szuverenitásának rendszeres megsértésére, az ukrajnai szeparatista háború további támogatására, az európai és észak-amerikai társadalom szociálpolitikai instabilitásának média- és számítógépes manipuláció révén történő megvalósítására fordított pénzügyi és politikai költségek meghaladják a remélt előnyöket. Ezért fokozatosan csökkenteni fogja a Nyugattal való szembenállást – már csak költségvetési okokból is.
2. Az Egyesült Államok továbbra is hűséges NATO-szövetséges marad, lemond a feltételekhez kötésről, és eleget tesz a szerződés 5. cikkében foglaltaknak. Oroszország agresszív viselkedésének visszaszorulásával párhuzamosan az USA bejelenti, hogy el fogja halasztani a hadosztályszintű gyakorlatokat Európában. Washington jelzi azon szándékát is, hogy tárgyalásokba kezd az EU-val a fennmaradó kereskedelmi korlátok felszámolásáról.
3. Az Egyesült Királyság az EU-tagság hiányában új kereskedelmi megállapodást köt az EU-val, amelyet sokan „puha Brexitnek” neveznek, mert fenntartja a lehető legszorosabb gazdasági kapcsolatokat a kontinenssel. Ennélfogva Skóciában nem lesz függetlenségi népszavazás, a gazdasági növekedés helyreállításával párhuzamosan pedig fokozatosan stabilizálódnak a brit adóbevételek.
4. Merkel 2020 végén lemond, és előrehozott választásokat tartanak. Utódja egyértelmű többséggel szilárd mandátumot ér el, megszerzi a védelmi költségvetés folyamatos növeléséhez szükséges politikai tőkét, és döntést hoz az államilag támogatott kínai távközlési cégek kizárásáról a német hálózatokból; Berlin fokozódó hajlandóságot mutat arra, hogy határozottabban vezesse Európát.
5. Macronnak sikerül véghez vinnie a szerkezeti átalakítási reformokat, megerősítve a gazdasági növekedést Franciaországban. Ugyanakkor drasztikusan korlátozza a francia hadsereg belbiztonsági bevetéseit, amellyel több katonai képességet és kapacitást szabadít fel.

6. Amerikai és német tudósok együttműködve időben kidolgozzák a COVID-19 vakcinát a 2020–21-es influenzaszезonra. Az észak-amerikai és az európai gazdaság 2021-ben erőteljesen fellendül, ami lehetővé teszi a transzatlanti közösség legtöbb tagjának, hogy elkerüljék a hosszadalmas gazdasági hanyatlást, illetve a társadalmi jólét és a nemzetbiztonság közötti fájdalmas kompromisszumokat.

A legrosszabb forgatókönyv szerint:

1. Romló költségvetési helyzete ellenére Oroszország kiterjeszti katonai jelenlétét Kalinyingrádban, és új, állandó támaszpontokat épít ki Fehéroroszországban. Eközben továbbra is rejtett módon manipulálja a médiát és a számítógépes hálózatokat, hogy aláássa és gyengítse az uralkodó német és francia politikai pártok hatalmát. Komolyabban felügyeli szíriai és líbiai pártfoglaltjainak rezsimjét, ami viszont arra kényszeríti az ellenzéki csoportokat, a hátrányos helyzetű kisebbségeket stb., hogy Európába vándoroljanak.
2. Az Egyesült Államok kiterjeszti az EU-val szembeni kereskedelmi háborúját, és bejelenti a NATO-ból való kilépését, ami a szövetségi szerződés feltételei szerint rá egy évre lép hatályba. Washington megkezdi katonai erőinek jelentős csökkentését, csapatai és felszerelése ki vonását Európából. Bejelenti, hogy csak a ramsteini légitámaszponton tartja fenn, váltásban, katonai jelenlétét.
3. Merkel kitölti hivatali idejét 2021 októberéig, ezt követően egy kisebbségi kormány kerül hatalomra. Erős mandátum hiányában ez a kormány folytatja Merkel óvatos nemzetközi politikáját. Tekintettel az amerikai kilépésre a NATO-ból, Berlin további biztonsági garanciákat vár az Egyesült Királyságtól és Franciaországtól, de költségvetési (Egyesült Királyság) és politikai (Franciaország) okokból azok semmit sem kínálnak fel. Ennek eredményeként a német vezetők Moszkvával kezdenek egyeztetni. A politikai-katonai helyzet mélyreható változásainak közepette a német vezetők szinte minden korlátozást eltörölnek a kínai cégek előtt a német távközlési hálózatokhoz való hozzáférés kapcsán, cserébe azért, hogy Peking ne zárja ki a német autó- és más gyártókat a jövedelmező kínai piacról.
4. A Egyesült Királyság kemény Brexitje a brit gazdaság folyamatos lassulásához vezet, amelyet tovább fokoz az úgynevezett „pandémiás depresszió”. Ennek következtében jelentősen nő a munkanélküliség. A kiesés kezelése érdekében a brit kormány a védelmi és nemzetbiztonsági kiadásoktól a Nemzeti Egészségügyi Szolgálat és a szociális jóléti programok felé fordítja a finanszírozást. Mindeközben a skót nacionalisták nagyszabású – néha erőszakos – tüntetéseket rendeznek a függetlenségi népszavazás támogatására.
5. A franciaországi tüntetések Macron gazdasági reformcsomagjának politikai vereségét eredményezik, tovább gátolva Franciaország válaszát a pandémiás depresszióra. A szűkülő gazdaság miatt, valamint az észak-afrikai és levantei migránsok újabb, egyre növekvő áradatával a láthatáron a szélsőjobboldal politikai vezetője, Marine Le Pen nyeri meg a 2022-es választásokat. Politikája aláássa az EU-t és Franciaország különleges viszonyát Németországgal, az USA után pedig ő is bejelenti a NATO-ból való kilépést. Ezzel egyidejűleg Le Pen megbocsátja Moszkvának az Ukrajnában elkövetett bűncselekményeket – cserébe Moszkva vállalja, hogy fejlett francia védelmi felszereléseket vásárol.

Nyilvánvaló, hogy az itt felvázolt forgatókönyvek spekulatívak, és a két véglet között, illetve mellett bármilyen változat lehetséges. Mindazonáltal egyértelmű, hogy az európai események jelentős hatással lesznek az Egyesült Államok nemzetbiztonsági és védelmi

politikájára. A washingtoni politikai döntéshozók nem tudják teljes mértékben ellenőrizni a transzatlanti biztonsági folyamatokat, de ha tudatában vannak a fenti mozgatórugóknak és azok lehetséges következményeinek, az segítheti az Egyesült Államokat abban, hogy enyhítse a legrosszabb verziók megvalósulását.

HIÁNYPÓTLÓ MŰ A MỸ LAI-I MÉSZÁRLÁSRÓL

Howard Jones: My Lai: Vietnam, 1968, and the Descent into Darkness. Oxford University Press, New York, 2017, 504 oldal.

Számos angol nyelvű könyv íródott már a vietnámi háború egyik legtragikusabb eseményéről, a Mỹ Lai-i mészárlásról. A legismertebb talán Michael Bilton és Kevin Sim 1992-es műve, a *Four hours in My Lai* (Négy óra Mỹ Lai-ban), a legújabb és legteljesebb, és minden bizonnyal a legrészletesebben dokumentált kötet e témában pedig Howard Jones munkája, a *My Lai: Vietnam, 1968, and the Descent into Darkness* (Mỹ Lai: Vietnám, 1968 és a sötétségbe süllyedés). Jones könyve az 1968. március 16-án a vietnámi Quang Ngai tartományban lévő Son Mỹ faluban történt tragédiával kapcsolatos, újonnan felmerült kérdéseket járja körül. A szörnyű történet elmesélése nehéz lehetett a szerző számára, de Jones professzor jól oldotta meg a feladatot.

Az aznap lezajlott katonai hadművelet összefoglalásaként a 23. lövészadosztály – Amerikai Hadosztály néven is ismert – 11. dandárja 20. gyalogezredének 1. zászlóaljához tartozó Charlie század katonáinak megparancsolták, hogy több falucskába törjenek be, *számolják fel és semmisítsék meg* azokat; több katona ezalatt azt értette, hogy *pusztítsanak el, öljenek meg mindent és mindenkit, aki a faluban él*. A műveletet tüzérségi tűzcsapás előzte meg. Mivel aznap állítólag vásár volt, a katonáknak azt mondták, hogy a környéken nincsenek civilek, és bárki is lesz ott, az a Vietkong (a Dél-vietnámi Nemzeti Felszabadítási Front nevű ellenállási mozgalom) tagja vagy szimpatizáns. Köztudott volt, hogy a 48. Nemzeti Felszabadítási Front zászlóalja a környéken állomásozik, és bár a katonák a későbbi interjúkban ellentmondtak egymásnak abban, hogy mit parancsoltak meg nekik, egyöntetű vélemény alakult ki arról, hogy minden személyt és állatot meg kell semmisíteni, és hogy a területen a vietkongok részéről valószínűleg ellenállásba fognak ütközni. Ellenállásba azonban nem ütköztek. Négy óra elteltével viszont több mint ötszáz idős férfi, nő és gyermek hevert holtan.

Jones nemcsak az 1968. március 16-i tragédia eseményeit dokumentálja, hanem az előzményeket is: azt, hogy a Charlie század hogyan vette fel a harcot az ellenséggel az előző hetekben anélkül, hogy valaha is látta volna őket; azt, hogy az 1. szakasz tagjai tudták: a vietkongok élve nyúzták meg az egyik társukat, és a szakasz több tagja egész éjjel hallotta a katona gyötrelmes ordítását. William Calley hadnagy, az 1. szakasz parancsnoka állítólag megjegyezte, hogy a katonái reagálása az volt: „ölni kell”. A bosszú mint motiváló tényező része volt tehát a Mỹ Lai-i mészárláshoz kapcsolódó rejtélynek.

Jones számos, a hadműveletben részt vevő katona tanúvallomását vizsgálta meg, és tomboló szexuális erőszakról, valamint nők és gyermekek rettenetes meggyilkolásáról számolt be. Szavai nehéz olvasmánnyá állnak össze, különösen a háborús harci veteránok számára. A könyvben bemutatott több mint negyvenkét kép közül talán a legvérlázítóbb az, amelynek a felirata a következő: „Ebédszünet néhány méterre egy halom holttesttől”. A képen nem látszik biztonsági kordon, csupán öt katona pihen, miután megöltek több száz civilt.

Jones Mỹ Lai hőseit is bemutatja, legfőképp Hugh Thompson főtörzszászlós helikopterpilótát és Lawrence Colburn fedélzeti lövést, akik szembeszálltak Calley-val, és kato-

natársaik lelövésével fenyegetőztek, ha a gyilkolás nem áll le. Ezek a katonák közölték a hivatalos vizsgálat előtt a legtöbb részletet a méészárlásról.

A könyv fő témája a hadsereg leleplezése és hosszadalmas megpróbáltatásainak leírása. A szerző rendkívül kiegyensúlyozott képet nyújt arról, hogy a bizonyítékok miként kapcsolhatók össze a vezetés kudarcával, az érintettekkel, köztük Calley-val és az előljáróival, többek között Ernest Medina századossal, a Charlie század parancsnokával.

A *My Lai* a legteljesebb és leginkább dokumentált beszámoló a méészárlásról, és azon katonai vezetők számára ajánlott olvasmány, akik katonákat küldenek harci helyzetekbe, vagy háborús bűncselekmények bekövetkezése utáni információkat kezelnek.

A *My Lai*-t azoknak az aktív szolgálatot teljesítő katonáknak is el kell elolvasniuk, akik esetleg ellenséges katonákkal kerülnek harcérntkezésbe, és döntéseket kell hozniuk arról, hogy kik a fegyvertelenek. Jones értékes könyve nagy szolgálatot tett a hadtörténelem és a vietnámi háborút tanulmányozók számára is.